

[DANMARK](#)

Trods SU og gratis uddannelse: Danmark er ikke bedre til at bryde social arv end USA

I to årtier er det gået den forkerte vej i Danmark, viser nye tal. Modsat tidligere følger børn i højere grad i forældrenes fodspor, når det gælder uddannelse. Det rokker ved selvforståelsen af vores internationalt berømmede danske velfærdsmodel, mener forskerne bag undersøgelsen.

Tirsdag d. 23. februar 2021, kl. 06.25

Del denne artikel ▾

BENT WINTHER

Hvis man er født i 1980 eller senere, er der meget stor sandsynlighed for, at man har taget en uddannelse, som er omtrent lige så lang – eller kort – som ens forældres. Så hvis man er barn af akademikere, bliver man det selv, og har man ingen uddannelse, så har ens forældre det sandsynligvis heller ikke.

Det er blevet sværere gennem uddannelse at kravle op af den sociale rangstige i Danmark. Men sådan har tendensen ikke altid været. Danske børn og unges evne til at bryde den sociale arv er på to årtier gået markant tilbage.

Trods gratis uddannelse, et relativt generøst SU-system og masser af tiltag for at få alle med, er Danmark ikke bedre til at skabe større social mobilitet gennem uddannelse end USA.

Lyt til artiklen her:

Lyden af Berlingske

Trods SU og gratis uddannelse: Danmark er ikke b
00:00 / 07:17

Sådan lyder den overraskende konklusion i et nyt studie af forskerne Kristian Bernt Karlson og Rasmus Landersø fra henholdsvis Københavns Universitet og Rockwool Fondens Forskningsenhed.

Stik mod intensionerne er de unges uddannelse med andre ord blevet mere afhængige af deres forældres baggrund end tidligere. Og afhængigheden – den sociale arv – svarer i dag til det Danmark, der eksisterede for 40-50 år siden, konkluderer studiet.

Den sociale arv bliver stærkere

Figuren viser den estimerede sammenhæng mellem børns og forældres uddannelseslængde i Danmark afhængigt af børnenes fødselsårgang. I figuren svarer 1 på y-aksen til, at børns uddannelse er helt bestemt af forældres uddannelse og 0 på y-aksen svarer til, at forældres uddannelse ikke har nogen betydning for børns uddannelse.

Kilde: ROCKWOOL Fondens Forskningsenhed baseret på danske (historiske) spørgeskemaundersøgelser og data fra Danmarks Statistik.

De nedslående konklusioner rokker med forskernes ord ved selve kernen i den danske velfærdsmodel - nemlig forestillingen om, at det danske samfund i høj grad sætter mennesker fri af deres sociale baggrund og sikrer, at man kan bevæge sig socialt - fra at være bistandsklient til at blive bankdirektør, som statsminister Anders Fogh Rasmussen (V) [formulerede sin vision i 2002](#).

RASMUS LANDERSØ, FORSKNINGSLEDER, ROCKWOOL FONDENS FORSKNINGSENHED

»Nu er det gået den anden vej, vi ligger på linje med andre lande og er ikke længere unikke.«

»Studiet sætter nogle spørgsmålstejn ved den selvforståelse, vi har i Danmark af vores uddannelsessystem,« siger forskningsleder Rasmus Landersø, Rockwool Fondens Forskningsenhed.

»Der er en stor fortælling om det danske uddannelsessystem, som også bliver portrætteret vidt og bredt i andre lande. Men det er bygget op omkring, hvordan vi klarede os for 10-20-30 år siden, hvor vi i høj grad brød den sociale arv. Nu er det gået den anden vej, vi ligger på linje med andre lande og er ikke længere unikke på trods af de mange tiltag, vi har indført, og som på papiret skulle give større social mobilitet,« siger Rasmus Landersø.

Demokratisk problem

I studiet har de to forskere kortlagt uddannelserne for fødselsårsgange i 76 år - fra dem, der blev født i 1911, til årgangen født i 1987. Den sociale mobilitet har de fundet frem til ved at sammenkæde oplysninger om børns og forældres uddannelse fra spørgeskemaundersøgelser og registerdata.

FAKTA

Social mobilitet er svækket markant

Studiet »The Making and Unmaking of Opportunity: Educational Mobility in 20th Century-Denmark« af forskerne Kristian B. Karlson og Rasmus Landersø viser, at:

Den sociale arv i uddannelse faldt markant i Danmark for årgange født mellem 1940 og

FOLD UD

»Det kan være et demokratisk problem, hvis nogen, der bliver født med muligheder for at udnytte livet bedre end andre, fordi de har de »rigtige« forældre. Og samfundets ressourcer bliver nok ikke udnyttet ordentligt, når nogen tager lange uddannelser, som de måske ikke skulle have gjort og andre, som har evnerne, ikke får muligheden,« siger Rasmus Landersø.

Sat 50 år tilbage

Efter en stærk social arv i begyndelsen af det 20. århundrede, faldt den markant for årgangene

Og for årgange født i slutningen af 1980erne, hvor de fleste nu har afsluttet deres uddannelse, er den sociale arv i uddannelse steget så meget, at den nu er tilbage på samme niveau som for årgange født i starten af 1940erne.

MIE DALSKOV PIHL, CHEFANALYTIKER, AE-RÅDET

»Vi burde jo tilbage til det, vi gjorde i 60erne og 70erne – nemlig at løfte bunden.«

Mie Dalskov Pihl, chefanalytiker i AE-Rådet, genkender tendenserne:

»Det ser ikke alt for godt ud. På trods af at vi gør rigtig meget og har mange tilbud, så er der nogle unge, som vi ikke lykkes med at løfte videre og give en uddannelse. Det er både ærgerligt og samfundsøkonomisk meget dyrt,« siger Mie Dalskov Pihl.

»Ja, vi har gratis uddannelse og SU, men mange når jo slet ikke dertil. Vores uddannelsessystem har kæmpe fordele for dem, det lykkes for, men også store ulemper for dem, der ikke kommer godt i vej. Danmark bliver mere og mere opdelt. Vi burde jo tilbage til det, vi gjorde i 60erne og 70erne – nemlig at løfte bunden,« siger hun.

De to forskere bag undersøgelsen har desuden sammenlignet den sociale mobilitet i Danmark og USA, og mens den danske længe har ligget et pænt stykke over den amerikanske, er den nu på samme niveau.

Både i Danmark og i USA er det således først og fremmest børn af højt uddannede forældre, der selv får en lang uddannelse.

MADS LUNDBY HANSEN, CHEFØKONOM, CEPOS

»Det tyder på at de høje offentlige udgifter ikke er nogen garanti for større social mobilitet.«

»Det er meget bemærkelsesværdigt,« siger cheføkonom Mads Lundby Hansen fra den liberale tænketank CEPOS:

»I Danmark har vi verdens højeste SU og ingen brugerbetaling på videregående uddannelser og i USA har de det stik modsatte, så det tyder på at de høje offentlige udgifter ikke er nogen garanti for større social mobilitet i uddannelse,« siger han.

Mads Lundby Hansen mener, at den høje danske marginalskat og små lønforskelle betyder, at der ikke er de store incitamenter til at blive mønsterbrydere i Danmark.

Forskningsleder Rasmus Landersø fra Rockwool Fondens Forskningsenhed forklarer ligheden mellem Danmark og USA med, at det i høj grad er forældrenes baggrund, der gør udslaget og ikke

»Så længe dine færdigheder og muligheder for at tage den uddannelse, som du har lyst til, er meget afhængig af dine forældre, og hvad du har med i rygsækken, så kan det være begrænset, hvor meget man får ud af eksempelvis SU og gratis uddannelse. De forskelle, der er mellem mobiliteten i Danmark og USA, afspejler ikke de forskelle, der er mellem de to systemer,« siger Rasmus Landersø.

Tidligere undersøgelser har vist, at de forskelle, der er i børns forudsætninger afhænger af, hvilket hjem de kommer fra. Og det kan aflæses helt ned i børnehaven og ved de første nationale test i anden klasse.

Længden af uddannelser er desuden en indikator for en række andre faktorer gennem livet. Og sammenhængen mellem antallet af år på skolebænken, og hvem der begår ungdomskriminalitet, hvem der har det bedste helbred, hvem der får den højeste indkomst, hvem der har den største tilknytning til arbejdsmarkedet, og hvem der stifter familie, er ifølge forskerne stigende.

»Uddannelse er så at sige det, der skiller fårene fra bukkene på alle mulige andre områder af livet,« siger Rasmus Landersø.

LÆS MERE

[VIDENSKAB](#) | [ABONNEMENT](#)

Den store smittegåde: Hvorfor rasler klodens coronatal ned?

[DANMARK](#) | [ABONNEMENT](#)

Partiformænd og sundhedsordførere: Afgørende oplysninger blev tilbageholdt i minkforløb

[SAMFUND](#)

Afgørende anbefalinger til genåbning landede sent mandag aften: Her er otte korte, men vigtige pointer

[DIREKTE](#) [CORONABLOG](#)

SSI: Der er kun én grund til, at vi ikke kan åbne alle skolerne

| Pape undrer sig: Er »medicinen« ved at blive farligere end sygdommen?

| Butikkerne åbner også i hovedstaden – men på side 5 i ny rapport står kedelig nyhed for københavnere

[NYHEDER](#) | [ABONNEMENT](#)

NYHEDER

56-årig er kendt skyldig i drab på læge i Tisvildeleje

| Han var ikke en tilfældig hjemmerøver. Han var hendes patient

NYHEDER | ABONNEMENT

Genåbning kan føre til 900 indlæggelser i april: Ifølge regeringens rådgiver er forsigtighedsprincip »tilsidesat«

POLITISK MORGENPOST | ABONNEMENT

Med 2.465 ord bad Mette Frederiksen danskerne bide tænderne sammen – og nu forudser Heunicke et nyt »peak« i epidemien

NYHEDER

Hun er en af verdens mest berygtede narkobossers kone – og nu mistænkes hun for at stå bag mandens vilde flugt

Jonatan Spang forsvarer brug af falsk Mette Frederiksen: »Det er den eneste måde, vi kan få hende med i programmet«

| Jonatan Spang laver god satire – men 20 minutter inde i programmet fik jeg myrekryb

ANALYSE | ABONNEMENT

I fjor blev Vesten dødsdømt. Nu er der håb om en opstandelse

BUSINESS

Topchef for elektronikkæde jubler: Nærmest umuligt ikke at have armene oppe

| Landets største elektronikkæde gør klar til at åbne mandag

PODCAST

Hitlers Æselører: Den kedelige »skrivebordsmorder« fra Treblinka

NYHEDER

Partier er ikke tilfredse med udspil for genåbning: »Åbn dem da hurtigst muligt«

Ekspertgruppens anbefalinger: Her kan vi lempe restriktionerne

NYHEDER | ABONNEMENT

Overraskende konklusion om social arv rykker ved danskernes selvforståelse: »Det ser ikke alt for godt ud«

NYHEDER | ABONNEMENT

De globale coronatal rasler ned: Det er reelt en gåde, men én mulig forklaring overskygger

BUSINESS | ABONNEMENT

Grøn gasproducent står på spring, når energislugere bliver koblet på gasnettet

DAGENS OVERBLIK

Afgørende anbefalinger til genåbning landede sent mandag aften: Her er otte korte, men vigtige pointer

Heunicke varsler genåbning for butikker landet over – men mange af landets skolebørn må blive hjemme i ugevis

OPINION | ABONNEMENT

Overlæge advarer mod konsekvenserne af »fatal« nedlukning: Hver dag ser jeg de sande ofre for pandemien

MEST LÆSTE

1. BUSINESS | ABONNEMENT

Den ene GUBI-bror er milliardær. Den anden GUBI-bror er gået konkurs. Nu peger pilen mod lille europæisk fyrstedømme

 Millioner fra designvirksomheden GUBI er lige nu omdrejningspunktet i en konkurssag med tråde til Liechtenstein. Her er butikken i Møntergade fotograferet. I baggrunden synes Jacob G. Olsen, der i dag sidder i bestyrelsen.

2.

DIREKTE NYHEDER

Liveblog: Få seneste nyt om coronavirus

 Justitsminister Nick Hækkerup, Sundhedsminister, Magnus Heunicke Børne- og undervisningsminister, Pernille Rosenkrantz-Theil, formand for KL, Jacob Bundsgaard og Ulla Astman fra Danske Regioner holder doorstep om en forventet styrket fremtidig testindsats, i Folketinget foran Landstingssalen på Christiansborg i København, onsdag den 17. februar 2021.

Den store smittegåde: Hvorfor rasler klodens coronatal ned?

 [Indere tager sig et bad i den hellige flod Ganges under en religiøs festival 11. februar i år. I Indien er smitte- og dødstallene fortsat med at rasle ned trods stadigt færre restriktioner i forsamlings- og bevægelsesfriheden.](#)

Mureren Roberto har efter 24 år i Danmark fået én måned til at pakke sine ting: »Jeg er chokeret«

 [34-årige Roberto Sitsofe er født i Togo, men har boet 24 år i Danmark og ikke kendt meget til det vestafrikanske land, han oprindeligt er fra. Derfor sparede han penge sammen til et sabbatår og en rejse, før han i februar startede på uddannelsen til bygningskonstruktør. Nu har han mistet sin danske opholdstilladelse.](#)

5. [OPINION](#) | [ABONNEMENT](#)

Overlæge: I mit arbejde på den psykiatriske akutmodtagelse i København ser jeg de sande ofre for covid-19-pandemien

 [»Dagens dødstal bliver smækket i hovedet på os nærmest ligegyldigt, hvilket medie vi besøger. Dødelighed i forskellige lande bliver bevidstløst opremset, som var det sportsresultater, og det gøres gerne fuldstændig ukritisk.« skriver Inger Ros.](#)

6. [NYHEDER](#) | [ABONNEMENT](#)

Jyske læger misbrugte covid-19-vacciner – vaccinerede hinanden, den enes kone, den andens oldemor, en laborant og nogle sekretærer

 [Region Syddanmark retter nu skarp kritik af flere praktiserende læger, der har forbrudt sig mod reglerne for vaccination på plejehjem. Lægerne har handlet i strid med regionens værdier, som er »ordentlighed, retfærdighed, overholdelse af aftaler og god dialog«. Dette billede er ikke taget på et af de omtalte plejecentre, men i Brovst.](#)

7. [AOK](#)

Inger Støjberg: »I øjeblikket brænder jeg ikke inde med nogen undskyldning«

 [Inger Støjberg er netop blevet færdig med at pakke sit kontor på Christiansborg ned i flyttekasser, da Berlingske fanger hende: »Mit nye kontor ligger lige lidt længere væk, men det bliver fint.«](#)

8. [AOK](#) | [ABONNEMENT](#)

»Hun er ikke okay, Woody. Hun beskytter sin vagina med sin hånd«: Ny HBO-dokumentar bortfejer enhver tvivl om Woody Allens skyld

 [Skuespilleren Mia Farrow dannede par med filminstruktøren Woody Allen fra 1979, et forhold der varede indtil 1991, da Allen indledte et forhold til Farrows adoptivdatter Soon-Yi, som han senere blev gift med. Kort efter at Mia Farrow havde afsløret forholdet til Soon-Yi, beskyldte hun Allen for at have misbrugt deres syvårige, fælles adoptivdatter, Dylan, seksuelt. Her ser de basketball i New York i 1983, mens forholdet stadig var intakt.](#)

Til forsiden

Grundlagt 1749 af Ernst Henrich Berling

Berlingske Media A/S Pilestræde 34
DK-1147 København K, Danmark

PRODUKTER

Tom Jensen, Chefredaktør (Ansv)
Mette Østergaard, Chefredaktør
Kevin Walsh, Digital redaktionschef
Anders Krab-Johansen, Koncernchef og udgiver

Følg Berlingske

© Berlingske Media | Generelle handelsbetingelser
Cookie- og Privatlivspolitik | Cookiedeklaration
CVR.nr.: 29 20 73 13